

BORBÍRÓ ALETTA

Langyos trágya és nyirkos termőföld

SEPSI LÁSZLÓ: TERMŐTESTEK

A Wikipédia szerint a gombák „az élővilág egy önálló országát alkotják, mert a gombák a növényekkel ellentétben és az állatokhoz hasonlóan heterotrófok, azaz szénszükségletüket szerves anyagokból, energiaszükségletüket pedig kémiai anyagokból fedezik.” Sepsi László új regényében, a *Termőtestek*ben a gombák nem egy országot, vagyis pusztán biológiai kategóriát fednek le, hanem egy város alapjai is. A Höksring nevű település egy gomba, ahol gengsztercsaládok gombaházak között küzdenek a lokális értéket jelentő hallucinogén gombákért és a helység feletti ellenőrzésért. A befogadó hatszáz oldalon keresztül követi nyomon a családok versengését, és közben próbálja felfejteni, hogy a gomba hogyan és milyen rétegzetten határozza meg Höksring életét.

Ha műfajokról van szó, Sepsi főz, zsánerelemekkel fűszerez. A regény maffiózókról szóló urbánus történet-szála a noir műfaját idézi fel, míg a gombák központi elemmé és motívummá emelése az ökofilozófiai fikciókkal teremt kapcsolatot. A gombák reprezentációja és szerepe a fantasztikummal, konkrétan a weird irodalommal (amely a fantasztikus műfajok és a horror keveréke), míg a regény testreprezentációja és -roncsolása, illetve a gombák megjelenítése a biohorrorral kapcsolja össze a történetet. Eközben nyelvi, elbeszélői, tematikus, szerkezeti, illetve motivikus kidolgozottsága és rétegzettsége a szépirodalmi művek közé emeli a regényt. Valójában már a *Termőtestek* cím is a gombában bővelkedő test- és biohorror narratívát jelöli ki, hiszen a termőtest (a kalap és a tönk) a látható, reprodukív részek megnevezése. Így egyszerre kötődik a könnyen észrevehető gombatesthez, és közben azzal, hogy csupán a látható részt nevezi meg, rejtve magában hordozza a felszín alatt meghúzódó részekre tett utalást is. A cím úgy teszi láthatóvá és láthatatlanná a gombát, ahogyan az Höksringet felépíti: a látható termőtesteken túl a gombafonalak átszövik a házak falait, titkosan megtelepednek a szervezetben.

Jelenkor Kiadó
Budapest, 2021
621 oldal, 4499 forint

A biopoétikai réteggel kapcsolatban is termékeny értelmezést kínál a cím: a járványszerű megbetegedések következtében az élő és halott állatokon és embereken gombák nőnek, amely miatt olyan, mintha a testek termelnék a gombákat. Az, hogy az ember részben (táp)felületté válik, a gombák szén- és energiaszükségletének forrásaként jelenik meg, felfalja az antropocentrikus nézőpontot, illetve rámutat az ember fizikai voltára azáltal, hogy a test sérül, roncsolódik, megsebesül: „már nemcsak vér bugyogott a bemeneti nyílás körül, hanem a gége egész alsó része egyetlen felszakadt meggyes pitére emlékeztető habarccsá vált” (143).

Az emberi faj sérthetlenségét nemcsak a történet kérdőjelezi meg, hanem a narráció nyelvi kidolgozottsága is. Mint ahogy az idézetben a felnyitott torok az étellel és kötőanyaggal kerül párhuzamba, úgy a test a gombával, a várossal, az épülettel, a betegséggel asszociálódik. Ezek a viszonyok dinamikusan változnak a szövegben, a hasonlító és hasonlított objektum újra és újra felcserélődik: „Höksring levegője pállott, akár egy Alzheimeres vénység pelenkájába szorult harmadnapos fing [...]” (81) vagy „A bürökkerdei lakótelep tömbházai úgy magasodtak előtte, akár megannyi por-szürke penészkegérrel bevont gigantikus ostyaszelet” (134). Ez az egymás mellé rendelés, a metaforák, hasonlatok összeérése már az első oldalaktól kezdve megalapozza a regény ökofilozófiáját, a biológiai hálózatosságot, az élő és létezők egymás mellé rendeltségét: „»ez vagyunk nekik, langyos trágya és nyirkos termőföld«” (480). Mégsem csupán a metaforák kreatív variálásáról vagy plasztikus ábrázolásról van szó, hiszen tematikusan összekapcsolódnak egymással. A gomba és a város összeíródására a regény második felében egyre világosabbá váló városstruktúra ad magyarázatot: Höksring fonalai behálózhatnak mindent. Eközben a gomba elfogyasztható, a testbe kerül, így az evéssel összekapcsolódó képek ezt az értelmet viszik át más ételekre. Az élelem gyakran a roncsolt test leírására szolgál, illetve érzékletessé teszi, hogy az emberi szervezet is csupán tápanyag az élet (heterotróf) körforgásában. A regény erőssége éppen ebben a burjánzó, összeíródó nyelvi-szemantikai építményben rejlik, mert térképet kínál Höksring megismeréséhez.

A *Termőtestek* koncepciója úgy szövi át a regény minden egyes rétegét, ahogyan a hifa Höksringet. Narrációja ugyancsak felemészteti az antropocentrikus gondolkodást. Az elbeszélő sosem esik egybe a fejezet címadó figurájával; tárgyilagos, rögzített marad, mintha felülről figyelné és közvetítené az eseményeket. A szereplők, illetve a Höksring nevét viselő fejezeteken keresztül úgy épül fel a történet, hogy egyetlen karakter sem válik főszereplővé. A narráció tabló, kerete Höksring. Az egyes fejezeteken belül is erős töredezettség látható, mintha mikroorganizmusok lennének a könyvtestben, hiszen a cselekmény mellett múltbeli visszarévedések, várostörténet, képregény színopszis is megjelenik, azonban a különböző funkciójú részek egyenrangúak maradnak. A fejezetek nyelvileg fragmentáltak, elvégre a termékeny, asszociációban és hasonlatokban gazdag elbeszélés mellett semleges leírások, élőbeszéd, feszes, valamint patetikus megfogalmazások is megjelennek, amelyek egyfajta hierarchia nélküli társulást alkotnak.

Egyetlen olyan ponton lendül ki a narráció, amikor nem idézést vagy visszaemlékezést szerepeltet. Ekkor váltakozik az objektív és szubjektív mesélés között: az egyik szereplőt, Déniel Ergotot még élve behálózzák a gombák, és tudata belép a gombafonalak szövedékébe, egyesül velük. Sepsi remek érzékkel váltogatja a számot és személyt, alig észrevehető a nyelvi oszcilláció, hiszen a tartalmi rekonstrukcióra irányul a figyelem. Déniel egybeolvadása Höksringgel szimbiozist, szinte teleptestet hoz létre, amelyből

egy többes szám első személyű narráció bomlik ki, míg az objektív elbeszélés az önálló, még nem a társulásba bekapcsolt állapotot írja le. Azzal, hogy Déniel narrációja és ezzel együtt tudata átalakul, már nem csupán Höksring lakója, hanem a város szerves részévé válik. Felmerülhet, hogy a poszthumán esztétikát, a gombafonalak hálózatát mimetikusan lekövető elbeszélésről van-e szó, vagy a narratív pozíció valójában azt az állapotot utánozza, ahogyan a szereplők reagálnak egyes gombafajok elfogyasztására. A függők hallucinogén, térben is (f)elemelt, illetve a múltat és jelent egybeomlasztó nézőpontja és látomása hasonló az elbeszélő heterogén, szabad időkezelésű hangjához, amely miatt olyan, mintha a Dénielhez kötődő többes számú elbeszélés a hallucinogén állapotból, a többlettudásból való visszaeszmélés pillanata lenne.

Míg Sepsi korábbi regénye, a *Pinky* (Libri, 2016) dinamikusan nyitott, és csupán a közepén ült le, addig a *Termőtestek* szinte fel sem áll. Ha van mozgalmas jelenete, akkor az a vér és sperma köre szerveződik vagy kilövészerűen történik. Fokozatosan épül fel a szövegvilág, és inkább a narráció burjánzásán van a hangsúly, mint a szereplők akciójelenetein. Ennek talán az az oka, hogy a *Termőtestek* figurái már akkor halottak, amikor belépünk a regénybe: élve rohasztják el őket a gombák, megmerevedett rendszertant követnek a gombakereskedelemben, és a helyi bordély, a Babaház látogatásával. Éppen ez a(z élő)halott állapot teszi kétségessé potens viselkedésüket, így a regény maffia és bűnügyi történet szála szinte parodisztikusan hat, kisszerűvé válik Höksring és a gombák titkához képest. A mortalitás a regény mozgatórugója, hiszen a szereplők a túlélés és hatalom érdekében leszámolnak egymással, és közben „a város és a gomba ugyanazokból a holt anyagokból gyarapszik” (239).

A szereplők és a gombák közti átjárhatóságot a karakter neve is jelzi. Például az Ergot család nevének jelentése anyarozs, amely egy-egy eszmefuttatás erejéig metaforizálja a család helyzetét a városban. Azok a szereplők, akik valamiképpen uralmat akarnak szerezni a gombák felett, a gomba ellen irányuló erőszakos cselekedetet hajtanak végre, bukásra vannak ítélve – nem mintha bárkinek is boldog élete lenne Höksringben. Az egyik szereplő például közöszül a gombákkal, látszólag a tudományos érdeklődés, egy közös utód és így közös nyelv megteremtése érdekében, valójában viszont azért, hogy leigázza őket, uralmat gyakorolhasson felettük. Egy másik szereplő ki akarja irtani a gombát, hogy ne betegíthesse meg az embereket, és közben nem veszi észre, hogy az olyan, mint az ember vagy bármelyik élőlény: ha a kihalás veszélye fenyegeti, akkor szaporodik a fajfenntartásért. Azzal, hogy Sepsi bevon a történet-szála egy atkatípust, amely Höksring gombáit rágja, tovább mélyíti a regény egyébként is kidolgozott ökofilozófiáját, hiszen az ember-gomba kapcsolatot kinyitja, és láthatóvá teszi, hogy az élőlények közti relációk sokkal bonyolultabbak, mélyebben gyökerezők, mint azt emberként a regény szereplői belátnák.

A *Termőtestek* könyvként olyan, akár a gomba kalapja, amely apró, spóratartó lemezeket rejt, hiszen a kötet oldalain is rengeteg termékeny szövegréteg bújik meg. Sepsi regénye minden egyes szintjén (nyelvi, elbeszélői, történeti és tartalmi) épít az ökológiára és biológiára, és mindezt olyan relációba helyezi a maffiatörténettel, amely lehetőséget biztosít arra, hogy ne a természetimádat vagy az antropocentrikus szemlélet domináljon, hanem egyensúly alakuljon ki a két narratív szál között. A *Termőtestek* erőssége, hogy nem apokaliptikus ökokrizist vagy az ember győzelmét jeleníti meg, hanem elfogadja a változást, nem érez részvétet. Mindezt a regény egyszerre erőszakos, abjekt testi-biológiai ábrázolása és közben nyelvi esztétikájának finom kidolgozottsága, nyelvileg is felépülő világa hozza létre.

WATERMELON DOORSTOP

A person wearing a dark jacket and a backpack stands to the right of the toilet sculpture, looking at it. The person is wearing white sneakers and dark pants.